

СТАНОВИЩЕ

За дисертационния труд "*Словообразователни модели в съвременната украинска и българска битова лексика*", представен от Анита Владимирова Йорданова за присъждане на образователната и научна степен **доктор** по професионално направление 2.1 *Филология "Славянски езици – украински език"*

Дисертационният труд, който авторката разработва чрез задочна форма на докторантура, е структуриран според изискванията на изследователския жанр, като коректно са определени предметът, задачите и целта му. Концепцията на изследването е изградена върху изясняването и използването на две основни понятия – *традиционна битова лексика* и *словообразователен модел*, с което в структурата на изследването е отразено пресичането на два аспекта при анализиране на езиковия материал: *тематичен* (лексикален, понятиен) и *деривационен*.

Тъй като целта на изследването е "да представи нагледна класификация на производните думи по словообразователни модели", най-голямо внимание е отделено на класификацията, като за основна единица е приет *словообразователният модел*, "видян като съвкупност от еднаквоформантни структури". Свеждането на основната задача до "определяне на словообразователното значение на производните думи във всеки от изследваните езици" всъщност изключва насочването към сравнителния план.

При изясняване на основните понятия и термини, използвани в изследването, основно място заема обособяването на традиционната битова лексика, опряно на тематичната обособеност на лексикалния пласт, чиято "традиционност" е детерминирана и чрез хронологична граница до 1990 г. Тъй като битовата лексика се определя с оглед на отношението ѝ към *бита*, авторката разсъждава и върху *бита* като понятие и основателно обръща внимание на *концепта* и *концептосферата*, в която то се включва.

При изграждане на теоретичната основа на труда и свързаната с нея терминология най-голямо внимание е отделено на словообразователния модел и диференцирането му от *типа*, който в дериватологията се приема за основна структурираща единица при словообразователния анализ и синтез. Коментирани са български и украински изследвания, в които са подчертани основните характеристики на словообразователния тип и функцията на деривационния формант за изграждане на словообразователното значение. Подробно са представени различните мнения за словообразователното значение и ролята на форманта за неговото изграждане, като е показан стремеж последният да бъде характеризирани и чрез отношението му към лексикалното значение.

Многозначността и полифункционалността на форманта неточно са посочени като характеристика на *модела*, която го отличава от деривационния *тип*, тъй като при *типа* също се взема под внимание ролята на форманта. Въпреки че в по-голяма част от изследванията, с които авторката се е запознала, се приема типът като основна класификационна единица, избирането на *модела* допринася за оригиналността на изследването и дава възможност за определяне на приносни моменти. Основателно се подчертава различният понятиен обем на двата термина, тъй като *моделът* обхваща семантични типове с различно словообразователно значение. Той е определен като схема или формула, представена от словообразователна основа и вариативен по функция суфикс. Съществено е приемането на модела като "стабилна структура с обобщаващо лексико-категориално значение, която има способност да се попълва с различен лексикален материал". Поради многобройните препратки към различни автори не е изразено ясно мнението на А. Йорданова за функцията на форманта при структуриране на словообразователното значение.

Екскерпирането на материала неоснователно е посочено като задача, съотнесима с изясняване на понятието "традиционна битова лексика", тъй като се отнася по-скоро до определянето на обекта и предмета на изследването. Авторката обаче го извежда като конкретна задача, тъй като фактологичната насоченост на труда до голяма степен обуславя приносния му характер. Освен това украинският език твърде рядко е обект на лингвистични трудове у нас не само в областта на дериватологията, но и при съпоставителните изследвания.

Най-голямо внимание е отделено на класификацията на производните думи с оглед на модела, избран за основна класификационна единица. В този раздел А. Йорданова е показала способност да представи и анализира производните думи в двата езика, като търси различието и общността. Последователно се разглежда всяка производна структура, като се посочват семантичните съответствия в двата езика. Въз основа на форманта се търсят различията в словообразователното значение, а моделът насочва и към произвеждащата дума, както и към лексикалното значение. В стремежа си към изчерпателност авторката е включила и непродуктивни в синхронен план модели, представени от единични думи, особено при моделите, присъщи само на единия език, напр. *-ас*, *-ена*, *-ич*, *-знь* / *-зън*, *-их*, *-оря* и др. Например с наставка *-ир* са приведени само думите *пастир* и *богатур*. По-голяма прегледност в класификацията би се постигнала при съобразяване с производността и активността на формантите, като се даде предимство на общославянските.

Чрез посочените примери имплицитно е показана полифункционалността на суфикси като *-ец*, *-к(а)*, *-иц(е)*, *-ник* и др. При последователното разглеждане на значенията на семантично еквивалентните структури в двата езика не са изведени обобщения с оглед на словообразователното значение, както предполага обявената задача на изследването.

В изводите се изброяват суфиксите, характерни за двата или само за единия от сравняваните езици. Заключението съдържа коментари към поставените задачи и цели, като се подчертава устойчивостта на общославянските суфикси. На фона на активните словообразователни форманти в двата езика се търси спецификата, която обуславя различията между тях. Интересен е изводът за преобладаването на разширени суфикси в българския език, както и за наличието на по-изявена словообразователна синонимия в украинския език. По-скромно място е отделено на специфичните деривационни особености при лексикалния пласт, обособен тематично като "традиционна битова лексика", въпреки че основателно се отделят форманти като *-тел*, *-ост* и др., които са характерни за книжовните езици и не показват активност при оформяне на производни, характерни за битовата лексика.

Авторефератът представя коректно структурата и концепцията на дисертационния труд.

Заключение: С оригинално определената тема, вкл. с избория за сравнение източнославянски език, с поставените задачи и цели на дисертацията А. Йорданова се е справила, опирайки се на изследванията предимно в украинския език, без да пренебрегва българските. Приносният характер на труда основателно е ориентиран към "теоретично и практическо" приложение при изучаване на словообразователните процеси в двата езика.

Препоръчвам на членовете на научното жури на *Анита Владимирова Йорданова* да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен **доктор** за дисертационния труд "*Словообразователни модели в съвременната украинска и българска битова лексика*".

Член на научното жури

(проф. д.ф.н. Василка Радева)